

MOBIL ILOVALARIDAN TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISHDA FOYDALANISH

Jo'rakulov T.T.

Navoiy davlat pedagogika instituti, "Informatika" kafedrasida o'qituvchisi

Sa'dullayeva M.L.

Navoiy davlat pedagogika instituti talabasi

Tayanch so'zlar: mobil ta'lim, mobil ilova, mobil telefon, noutbuk, ta'lim, topshiriq, mustaqil ta'lim.

Ключевые слова: мобильное образование, мобильное приложение, мобильный телефон, ноутбук, обучение, задание, самостоятельная работа.

Key words: mobile education, mobile application, mobile phone, laptop, training, assignment, independent work.

Kirish. Yuqori texnologiyalar asrida mobil ilovalardan kundalik hayotda foydalanish allaqachon oddiy narsaga aylanib ulgurdi. Texnologiyalar rivojlanishining rivojlangan davridan beri ma'lumot olishning oddiy va arzon usullarini taqdim etishda davom etmoqda. Hozirgi vaqtda ma'lumot almashish har bir inson hayotining ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. Telefonlar, planshet kompyuterlar, smartfonlar kabi qurilmalar esa raqamli hayotning asosiga aylandi. Texnologiyaning rivojlanishi bilan elektron qurilmalar tobora ko'proq prosessorlarni qabul qiladi, bu ularga tobora murakkab vazifalarni bajarishga, shuningdek, ko'proq ma'lumot oqimini qayta ishlashga imkon beradi.

Ayni paytda deyarli barcha yoshdagi odamlar mobil qurilmalarga ega. Shu boisdan, mobil ilova ishlab chiqaruvchilar ilovalar imkoniyatlarini oshirish va ularga qo'shimcha qulayliklar kiritish maqsadida mobil ilovalarni doimo yangilab turishadi. Aksariyat foydalanuvchilar o'z qurilmalaridan to'liq foydalanmaydilar [1, p. 56], ishlab chiquvchilar esa unga kiritilgan qulayliklarni har doim ham oshkor qilishmaydi. Va budan shunday xulosa qilishimiz mumkin, talabalar smartfon va boshqa Smart qo'shimchalarining imkoniyatlarini ham yaxshi bilishmaydi. Ko'pgina tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, aksariyat hollarda o'smirlar kompyuter hayotining faqat o'yin tomoni bilan tanish. Shu bilan birga, ta'lim

motivatsiyasi sohasida qo‘shimcha bilim olish uchun mobil ilovalar, smartfonlar va boshqa Smart qo‘shimchalardan foydalanish faktlari juda kam. Mobil ilovalar orqali fanlarni o‘rganish mashhurlik kasb etayotgan nisbatan yangi usuldir. Ayni paytda yangi amaliy ta‘lim tizimini yaratish uchun yetarlicha mustahkam asos yo‘q.

Asosiy qism. Yuqorida aytilganlar bilan bog‘liq holda, mobil ilovadan ta‘lim tizimida yordamchi element sifatida foydalanish juda qulay va samarali bo‘lib hisoblanadi.

Mobil ilova – smartfonlar, planshet kompyuterlar va boshqa mobil qurilmalarda ishlashga mo‘ljallangan dasturiy ta‘minot [1, 154-bet].

Mobil ilovalarning asosiy qismi qurilmaning o‘zida taqdim etiladi va oldindan o‘rnatiladi yoki AppStore, BlackBerryAppWorld, GooglePlay, Imobile market, windowsphonestore, Yandex.store va boshqalar kabi onlayn ilovalar do‘konlaridan bepul yoki haq evaziga yuklab olish mumkin bo‘ladi [2]. Dastlab ushbu dasturiy ta‘minotlarni ishlab chiqishdan maqsad elektron pochta tizimi tezligini oshirish va uni qulay tekshirish bo‘lib hisoblangan, ammo bu o‘zining qulayligi va ko‘zlangan maqsadga erishishning oson va tezligi bois buni barcha sohalarda qo‘llanilishiga va keng tadbiiq etilishiga olib keldi. Talabalarning o‘zlari mobil texnologiyalarni tobora ko‘proq afzal ko‘rishadi va ulardan shaxsiy hayotlarida muntazam foydalanishadi [1, p. 677]. Shunday ekan, bugungi yoshlar uchun mobil qurilmalardan nafaqat o‘z ehtiyojlari uchun, balki ta‘lim olish jarayonida ham foydalanish unchalik qiyinchilik tug‘dirmasligi mumkin.

O‘quv jarayonida mobil texnologiyalardan foydalanishning afzalliklaridan biri shundaki, talabalar olingan ma‘lumotlarni boshqarish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Shuningdek, mavjud bilimlarning ulkan hajmidan foydalangan holda tanlash erkinligi talabaga bilim olishda cheksiz imkoniyatlarni ochib beradi, bu esa unga erkinlik va mustaqillik beradi [1, 733-bet].

O‘quv materiallari va topshiriqlarini taqdim etishning an‘anaviy shaklidan farqli o‘laroq, mobil o‘qitish o‘quv jarayoniga o‘zgarishlar olib keladigan innovatsion texnologiyalardan foydalanadi. Muayyan turdagi ma‘lumotlarni etkazish uchun ijtimoiy tarmoqlar, bulutli saqlash, media ma‘lumotlar hostingi kabi zamonaviy xizmatlardan foydalaniladi va so‘nggi paytlarda ba‘zi o‘qituvchilar ijtimoiy tarmoqlardan foydalana boshladilar. Zamonaviy insonning ta‘lim ehtiyojlarini qoplash uchun ma‘lumotni etkazishning yangi va zamonaviy usullarini izlash muqarrar bo‘ladi. Ammo bu texnologiyalardan barcha o‘qituvchilar axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga (AKT) to‘liq bilim, malakaga ega bo‘lib, faol foydalanuvchi bo‘lgandagina mumkin bo‘ladi.

Modernizatsiya qilingan ta‘lim tizimlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun ko‘plab foydalanuvchilarga ular bilan ishlashga imkon beradigan, yaxshi

o'quv muhitini ta'minlaydigan texnologiyalarga ehtiyoj bor. Shu bilan birga, ta'lim jarayoniga mobil ta'limni joriy etishning afzalliklari ham, kamchiliklari ham borligini ta'kidlash lozim.

YuNESKO olimlari mobil ta'limning bir qator afzalliklarini aniqladilar [2]:

- harakatchanlik. Zamonaviy aqlli gadjetlar joy va vaqtdan qat'i nazar, o'quv jarayonini tashkil etish va optimallashtirish imkonini beradi. Ushbu turdagi mobillik ikki jihatga ega:
 - birinchidan, malakali mutaxassis joylashganiga qaramay, ta'lim dasturlarini amalga oshirish imkoniyati;
 - ikkinchidan, bulutli saqlash tizimlaridan foydalanish orqali turli xil qurilmalardan kirish qulayligi. Uyali telefon o'zgartirilgan taqdirda, talaba ilgari mavjud bo'lgan barcha ma'lumotlarga kirish huquqiga ega bo'ladi. Bundan tashqari, turli darajadagi murakkablikdagi vazifalarni bajarish uchun u turli xil qurilmalardan osongina foydalanishi mumkin;
- doimiy ta'lim. Avvalgi yillarga nisbatan axborot texnologiyalaridan foydalanish statsionar qurilmalarga qaratildi. Ammo texnologiyaning shakllanishi va rivojlanishining ushbu bosqichida axborot bazasiga doimiy kirish nazarda tutiladi. Mobil qurilmalar ko'pincha bir xil egasiga tegishli bo'lganligi sababli, ular o'quv jarayonini uzluksiz qiladi: shuning uchun vazifalarni ular uchun qulay bo'lgan istalgan vaqtda bajarish mumkin va o'qituvchilar sinfdan tashqarida o'rganishning passiv ulushini olishlari mumkin. Mobil ilovalar harbiy mojarolar va hatto ofat zonalarida ham uzluksiz o'rganish imkonini beradi, bu esa davomiylikning yana bir ko'rinishidir;
- ta'limni shaxsiylashtirish. Mobil ilovalar o'quvchiga ma'lum kurslar mazmunini, qiyinchilik darajasini va boshqa mazmunni mustaqil tanlash imkonini beradi. Shuningdek, shaxsiy imtiyozlar va olingan bilimlarga qarab, keyingi murakkablik darajasiga o'ting, natijalaringizni mustaqil ravishda baholang va materialni birlashtirish uchun qo'shimcha topshiriqlarni bajaring. Bundan tashqari, mobil telefon har bir talabaga materialni o'zi uchun qulayroq shaklda o'rganish imkonini beradi. Ya'ni, ta'lim dasturiy ta'minotini yaratuvchisi ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish maqsadida bir xil ma'lumotlarni, shuningdek, uni qayta ishlab chiqarish usullarini (matn, grafik, video, audio) samaradorligini oshirishga moslashtirishi;
- aloqa sifatini oshirish. Mobil qurilmalar o'qituvchi va talaba o'rtasida tez va sifatli aloqa o'rnatishni osonlashtiradi. Talabalarning fikr-mulohazalari o'qituvchilarga ma'lum bir talaba uchun talabalar faoliyatini alohida kuzatish imkonini beradi.

Turli manbalarda keltirilgan boshqa afzalliklar ham mavjud [3, p. 25]:

- dialog uchun keng imkoniyatlarni taqdim etish;
- mobil qurilmalardan foydalanish o‘zini tutashgan va an’anaviy taqdimotda ishtiyoq ko‘rsatmagan o‘quvchilarda o‘qishga qiziqishni uyg‘otadi;
- avtonom ta’lim va axborot almashinuvi;
- ma’lum mezonlar bo‘yicha qidiruvni osonlashtirish uchun ma’lumotlarni saralash;
- har xil turdagi texnologiyalar bilan amaliy ish - nafaqat o‘rganilayotgan mavzu bo‘yicha materiallarga, balki qo‘shimcha bilimlarga ega bo‘lish, har xil turdagi texnologiyalardan foydalanish imkoniyati, bu o‘quvchilarning kerakli bilim darajasiga erishish imkoniyatini beradi;
- turli formatdagi materiallarni ko‘rib chiqish (o‘quv xarakteridagi video va audio materiallar).

Afzalliklarga qaramay, ma’lum kamchiliklar ham mavjud [3, p. 33-34]:

Mobil ilovalardan foydalanishning o‘sishi bilan muloqotchanlik rivojlanishining pasayishi kuzatilmoqda, chunki talabalar va o‘qituvchi o‘rtasidagi aloqa minimallashtiriladi. Shuning uchun o‘qitishning bu shakli muloqot qobiliyatlari, ishonch, etakchilik, shuningdek, jamoada ishlash qobiliyati kabi fazilatlarni rivojlantirishga to‘sqinlik qiladi;

- Ayrim hududlarda gadjetlardagi ilovalarning qulay ishlashidan foydalanish uchun zarur bo‘lgan bepul Internetga ulanish bilan bog‘liq qiyinchiliklar;
- yuqori sifatli mobil ilovani ishga tushirish uchun kapital moliyaviy xarajatlar;
- texnik qurilma bilan ishlash imkoni bo‘lmaganda, materialni o‘rganishda, shuningdek, uni o‘zlashtirishda boshqa qiyinchiliklar paydo bo‘lishi mumkin;
- bir qator mobil ilovalarda mavjud bo‘lmagan katta matn parchalarini o‘qishda diqqatni jamlashning yo‘qolishi.

Natija. Bugungi kunda mobil ilovalar soni qariyb 1,5 milliarddan ortiq, bu ish stoli kompyuterlari sonidan deyarli uch baravar ko‘p demakdir. Ko‘pincha talabalar Smart qurilmalar, kommunikatorlar va planshet kompyuterlardan nafaqat o‘yinlar, balki ta’lim maqsadlarida ham foydalanadilar. Boshqacha qilib aytganda, mobil qurilma bilan ishlash talabaning texnik kompetensiyasini shakllantirishga yordam beradi va uning kommunikativ kompetentsiya imkoniyatlarini zaiflashtiradi. Vazifalarni mashina va tezkor tekshirish talabalarga ularning bajarilishi haqida eng dolzarb ma’lumotlarni olish imkoniyatini beradi [3, 580-bet]. Bundan tashqari, mobil ilova dasturi xatolarni mustaqil tahlil qilishni va ularni hisobga olgan holda ularni bartaraf etish bo‘yicha tavsiyalarni taqdim etada samarali xizmat qiladi.

Biz mustaqil ta'limni bajarishda taklif etayotgan mobil nafaqat shaxsiy kompyuterlarda, balki mobil qurilmalarda ham foydalanish uchun mo'ljallangan bo'lib, unda mustaqil ta'limni tashkil qilishda qonunchilikdagi ko'rsatmalardan tortib, uni bajarishdagi talablar, ularning turlari va namunaviy ishlanmalarni o'z ichiga olgan.

Ilovalarning bo'limlari:

- yo'riqnoma;
- mustaqil ta'lim va uni tashkil etish;
- O'qituvchi rahbarligidagi talabning mustaqil ishi (O'RTMI);
- o'qituvchiga bog'liq bo'lmagan mustaqil ta'lim (MT).
- namunaviy mustaqil ta'lim ishlanmalari;
- qo'shimchalar.

Yuqoridagilarni sarhisob qiladigan bo'lsak, shuni ta'kidlash mumkinki, mobil o'qitish bu telefonlar, smartfonlar, planshetlar, ba'zan noutbuklar va boshqalar kabi portativ qurilmalardan foydalanadigan o'quv faoliyati. (IADIS IADIS International Conference Mobile Learning) [4].

O'quv jarayoniga mobil ilovalarni joriy etish ko'plab funksiyalar (ovozli aloqa, xabar almashish, video va audio almashish va boshqalar) tufayli mavjud bo'ladi.

Xulosa. Talabalarni o'qitishda zamonaviy o'quv jarayoni uchun zamonaviy o'qitish usullarini sifatli modernizatsiya qilish va yangilash juda zarur. Mobil dasturlardan foydalanish esa nafaqat o'qituvchilar, balki talabalarning ham ishtiyojini oshirishning samarali va hamyonbop yo'llaridan biridir. Umuman olganda, yangi texnologiyalar yordamida ta'lim olish jarayonini yosh avlod uchun yanada jozibador qilish mumkin. Shuni ham ta'kidlash kerakki, talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi munosabatlar hali ham ta'lim jarayonida katta rol o'ynaydi, chunki talabalar bugungi kungacha asosan faqat o'yin kompyuterlari va mobil ilovalar bilan tanish bo'lishgan va o'yin-kulgi uchun ularning texnologiyasidan foydalanishlari ta'kidshadin. Ammo ta'lim tizimiga mobil ilovalar joriy qilingani sari idrokda siljishlar bo'ladi, chunki bu tubdan yangi narsa bo'lmaydi va talabalar gadjet ekranidagi topshiriqlarni bajarish bosqichlarni oson va samaraliroq o'rganishiga olib keladi.

Shunday qilib, mobil qurilmalardan foydalangan holda o'quvchilarning o'rganishini tashkil etish bo'yicha taklif etilayotgan yondashuv mobil platformalarning yangi imkoniyatlaridan foydalanish orqali shartli asosni kengaytiradi. Bu o'quv muhitini kengaytiradi va undan tashqariga chiqadi. Ta'lim texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha to'plangan tajriba zamonaviy joriy etilgan o'quv amaliyotida ularning maqsadga muvofiqligi va samaradorligini ko'rsatdi. Ta'lim tizimida bunday yangiliklardan foydalanish o'rganilayotgan materialning muvaffaqiyatli rivojlanishiga yordam beradi. Mobil ta'lim an'anaviy ta'limning o'rini bosa olmaydi, lekin undan oliy ta'limdagi o'quv jarayoniga qo'shimcha va aralash ta'lim komponenti sifatida foydalanish yuqori natijalarga erishishga yordam beradi.

Adabiyotlar:

1. Хашими С. Разработка приложений для Android / С. Хашими, С. Коматинени, Д. Маклин. - СПб.: Питер, 2011. - 736 с.
2. Сайт разработки в AndroidStudio. - URL: [https:// developer.android.com](https://developer.android.com) (дата обращения: 4.02.2018).
3. Рето Майер. Professional Android 2: Application Developmentecond Edition. - М.: ЭКСМО, 2011. - 672 с.
4. Ресурс для IT-специалистов. Хабра - Хабр. - URL: <http://habrahabr.ru/> (дата обращения: 4.02.2018).
5. Давыдов С. IntelliJ IDEA. Профессиональное программирование на Java. - СПб.: БХВ-Петербург, 2011. - 800 с.
6. Оленькова Т.В. Технологический подход к организации самостоятельной работы студентов по изучению курса алгебры в педвузе. дисс...канд.пед.наук. - Омск, 2006. - 175 с
7. Болтаева М.Л. Физика таълими жараёнида талабаларнинг мустақил ўқув фаолиятини ривожлантириш. диссертация. Наманган. 2004, -186
8. Абдукодилов А. А., Пардаев А. Х. Масофали ўқитиш назарияси ва амалиёти. — Т.: Фан, 2009.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishda mobil dasturiy ilovalardan foydalanish bayon etilgan. Bu ilovalardan foydalanish natijasida talabalarning mobillashuvi, mustaqil ta'limni bajarish samaradorligi, o'ziga bo'lgan ishonchi va fanga bo'lgan qiziqishlarining ortishi kuzatilishi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье описывается использование мобильных программных приложений при организации самостоятельного обучения студентов. Приведены информации о том, что в результате использования этих приложений наблюдаются повышение эффективность самостоятельного обучения, мобильность студентов и уверенность в себе и интерес к науке.

SUMMARY

This article describes the use of mobile software applications in the organization of self-study of students. Information is provided that as a result of using these applications, an increase in the effectiveness of independent learning, mobility of students and self-confidence and interest in science have been observed.